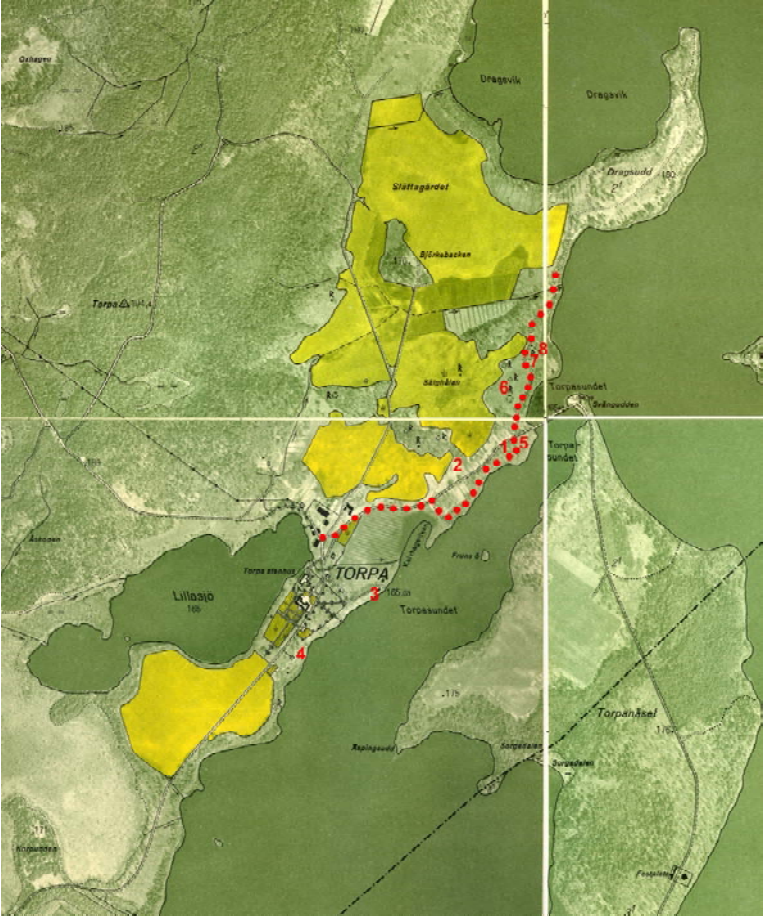

Här är en karta från 1890-talet, som visar hur det såg ut på Torpa då. De brungula ytorerna är åkrar och de grönbå är ängar. Man ser att ängarna ligger runt om åkrarna. Ängen var förr det viktigaste markslaget. Den producerade hö. Örtor och gräs av många slag torkades till vinterfoder åt husdjuren. Från husdjuren fick man sedan gödsel, som blev till näring för växterna på åkern. På Torpa är ängsmarken bevuxen med lövträd (ovalerna i den grönbå ängsytan). Idag produceras djurens vinterfoder på annat sätt. Det vanliga är att man odlar gräs på åkermark, som sedan ensileras eller torkas.

I ängen växte förr många olika sorters blommor. De har blivit sällsynta idag, då många ängar försvunnit.

På Torpa finns en del av denna ängsflora kvar i de marker som hålls öppna. Ängsväxter är ett **biologiskt kulturarv**. De fordrar mager mark och soligt läge. På vägslänter råder dessa förhållande, så där kan man också se ängsväxter.

Se dig om på Torpa med denna folder i din hand. Den hjälper dig att hitta de platser som markerats på kartan. De röda siffrorna på kartan motsvarar en text med samma nummer i foldern.

2. På Torpa växer en hel del **lind**. Det är inte så vanligt med vildväxande lind idag. Linden växer där det tidigare varit ängsmark. Träden har mycket att berätta om gångna tider. Kännedom om de olika trädslagens egenskaper var nödvändigt under självhushållet tid.

Varje trädslag har haft speciella användningsområden. Lindarna tillsammans med andra lövträd hamlades, dvs. man skar av kvistarna i augusti, när det fortfarande var gröna löv på. Dessa torkades och bands ihop till kärvar, som man gav till får och getter att äta på vintern, när de stod i ladugården. Av lindens fibrer gjordes bast, som tvinnades till rep. Hassel fick gärna också växa i ängen. Från den fick man nötter, som drygade ut kosten. Man använde också kvistar från hasseln som hasselspön. Även vildaplär och andra bärande träd fick växa i ängen. Ängen fick dock inte skuggas för mycket, för då trivdes ej örtor och gräs, som skulle bli vinterfoder.

Det gula är åkrar.

Det ljusgröna är betesmarker.

Det mörkare gröna är skog och trädbevuxen mark.

Byggnader är svarta. Bostadshus vita med en svart linje som begränsning.

Karta från 1960-talet baserad på flygbild.

Blåsippor är en lundväxt och kan växa under träd och buskar. De växer i rikliga bestånd på Torpa eftersom det går ett stråk med kalkhaltigt material från Ulricehamnsåsen. Det växer även gulsippa, tandrot och vårärt.

Nattviol hör ängen till.

Slättergubbe tillhör också ängsfloran, men är inte så vanlig idag.

Prästkragar är inte så ovanliga idag. Vi ser dem utmed vägrenar och i gamla ängar, som betas eller slås.

Blåklöckor, stora och små och **gulmåra** är ängsväxter, som blommar lite senare på säsongen.

Fjärilar är ofta beroende av en viss ört för sin överlevnad.

1. På Torpa finns många **ekar**. Stora gamla ekar finns idag mest kvar på slott och herresäten. I bondbyarna tillhörde ekarna förr kronan, som byggde skepp av dem. En ek utgör livsrum för flest andra arter i vårt land under sin livstid. Man skulle

kunna säga att eken bär en päls av andra mindre växter och djur. Den är tillräckligt stor och mångfasetterad, för att många små organismer skall finna sig tillrätta i dess olika mikromiljöer och den kan bli mycket gammal. En del av ekens alla inhysningar är helt beroende av att leva på eller i ek, men de flesta kan även leva på andra träd. 400-500 lavar, 800-900 olika insekter + parasiter = ca 1 500 arter, som lever på ek under ekens olika åldersstadier. De flesta av ekens invånare är oansenliga. Vissa **äter** på löven, andra bor på barken, andra lever i en savspricka. Barken – ett landskap i miniatyr. I den grova barken lever framförallt lavar men också mossor och svampar. Lavar består av en alg + en svamp som lever i symbios. Lavar växer i allmänhet långsamt någon tiondels mm till några cm per år.

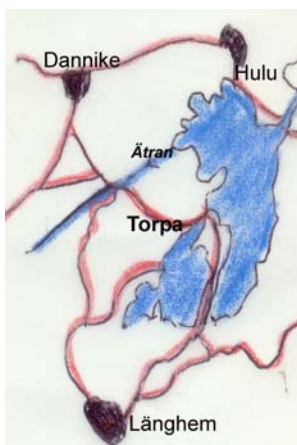
Lämningar från förhistorisk tid på Torpa

3. Tidigare hade man hus för olika ändamål i självhushållets tidevarv. Brygghuset låg vid sjön. I det tvättades det förr. Idag har det blivit ett vandrarhem med möjlighet till övernattningar.

4. På Torpa fanns det på 1800-talet många anställda personer, som bodde på gården. Det fanns en trädgårdsmästare och han har bott i huset som kallas trädgårdsmästarebostaden. Idag finns det övernattningsmöjligheter i huset.

Här hittar du Torpa

För mer info

www.torpastenhus.se

tel. 033-281324

Detta material har delvis finansierats med EU-medel

Det finns många **förhistoriska lämningar** i områdena kring Åsunden och Ätran. De första människorna som kom slog sig ofta ned vid något vatten. Man har funnit flintföremål från stenåldern. Många förhistoriska gravar finns i landskapet, som visar att folk bott här i tusentals år.

5. På många ställen finns **ålderdomliga odlingsrösen**. De äldsta rösena kan ha lagts upp redan

under bronsåldern, då man odlade på ett intensivt sätt och tog stora arealer i anspråk. Man träffar ofta på sådana här odlingsrösen i dagens skogsmark i Sjuhäradsbygden. Rösena är låga och utbredda, men mindre än gravar.

Härintill ses en kulle, på vars topp ligger en grav, se detalj nedan.

6. Stensättningar är den vanligaste gravformen från förhistorisk tid. Den kan ha en varierad form, men alltid med en plan eller flack profil. Stensättningar anläggs från bronsålder till slutet av järnåldern (1000 f. Kr – 1000 e. Kr.) Om rösena ligger högt i landskapet anses de vara äldre. Här ovan ses stensättningen på toppen av kullen. Det finns ofta en hel del vegetation i de gamla gravarna.

Det finns många sådana här gravar på Torpa.

7. Domarringar utgörs av en gles ring av resta stenar, ofta av 7 eller 9 stenar. Ibland kan en gravgömma finnas i mitten av stencirkeln. Domarringar hör järnåldern till. De flesta arkeologer ser dem främst som gravplatser med kremeringar och gravgåvor.

8. Resta stenar från järnåldern markerar oftast en gravurna. De kallas även bautastenar och anses samtida med domarringarna. De förekommer ensamliggande eller samlade några stycken tillsammans, som regel intill odlad mark. Under järnåldern förekom olika typer av gravar sida vid sida på ett säreget sätt. Kanske hade form, storlek en viktig innebörd för dåtidens människor.

Mängden av gravgåvor, liksom dess innehåll varierade under järnåldern. Den tidiga järnåldern är fyndfattig, liksom i viss mån vikingatiden, men i gravar från tiden däremellan kan gravfynd göras.

Välkommen på en promenad på Torpa

Torpa stenhus byggdes som ett spärrfäste mot danskarna på 1400-talet. Under några århundraden fördes ständiga krig med grannländerna, innan gränserna blev som idag. Torpa ligger strategiskt till inte långt från Ätrons utlopp från Åsunden, där den rinner sydväst ut mot Halland.

Torpa är ett säteri, där det förr bara fick bo adelsmän. Säterier skulle ha ståndsmässiga byggnader med stor mangårdsbyggnad av speciellt utseende. Under en tidsepok höll adelsmän på säterier häst och ryttare till armén. De blev därmed skattebefriade. Numera är beteckningen säteri mer en historisk kuriositet.

Tidigare har det bedrivits jordbruk med växtodling och djurhållning på Torpa gård. Idag hålls markerna öppna med hjälp av hjortar. Inriktningen på Torpa av idag är för turister. Man kan titta på det unika stenhuset, se konst-

utställningar, få något till livs på caféet, köpa hantverksprodukter från trakten och hjortprodukter från gården. Olika evenemang hålls också under säsong.

Kulturgeografiskt tillhör Sjuhäradsbygden sydsvenska höglandets skogsbygder och naturgeografiskt smålandsterrängens västsida.

Den präglas av moränåsbildningar med en hel del berg i dagen. Naturlandskapet är omväxlande med öppna jordbruksbygder och sammanhängande skogsbygder.